

Den svenska lagstiftningen om alkoholistvård.

Av Häradshövding Jacob Linders.

Med utfärdandet av lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913 hade ett lagstiftningsarbete slutförts, vilket under intresserad medverkan från olika håll fortgått under flera år. Vid riksdagen 1903 hade motion väckts om en lagstiftning rörande tvångsinternering av alkoholister och denna motion föranledde lagutskottet att hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan. Denna hemställan vann emellertid ej första kammarens bifall, vadan frågan för den gången föll. Samma öde rönt de motioner, som väcktes vid 1905 och 1906 års riksdagar, men vid 1907 års riksdag bifölls lagutskottets hemställan om en skrivelse i ämnet. Sedan yttranden över riksdagens skrivelse avgivits av åtskilliga myndigheter, uppdrog Kungl. Maj:t åt den kommitté, som tillsatts för revision av fattigvårdslagstiftningen och lagen om lösdrivares behandling (fattigvårdslagstiftningskommittén) att förebringa vidare utredning i ämnet och inkomma med förslag.

Nämnda kommitté avgav den 3 december 1910 betänkande med förslag till lag om behandling av alkoholister. I detta betänkande lämnas först en kort redogörelse för alkoholmissbrukets skadliga verkningar samt därtill anlitade åtgärder mot detsamma: allmän och enskild upplysningsverksamhet, nykterhetssällskapens verksamhet, den restriktiva lagstiftningen rörande rusdrycker, påverkan på alkoholister i fängelser och tvångsarbetsanstalter, deras vår-

dande å sjukhus, intagning av dem i fattigvårdsanstalter och ställande under förmynderskap. Därefter giver kommittén en framställning om den vård, som lämnats i särskilda alkoholanstalter, varvid närmare redogöres för de vid nämnda tid existerande svenska alkoholhemmen. För den utländska lagstiftningen rörande tvångsbehandling av alkoholister och därmed sammanhängande frågor lämnas en detaljerad framställning i en vid betänkandet fogad bilaga. Kommitténs förslag till lag i ämnet är uppdelat i 6 kapitel under följande rubriker: om tvångsintagning å anstalt, om förebyggande åtgärder, om anstalterna och deras verksamhet, om vårdavgifter, om frivilligt ingående å anstalt och straffbestämmelser.

Över kommittéförslaget avgåvos yttranden av åtskilliga myndigheter, varvid behovet av en lagstiftning på området kraftigt betonades och kommitténs förslag i allmänhet tillstyrktes. Flera myndigheter ägnade frågan en ingående behandling; däribland de medicinska fakulteterna vid universiteten samt karolinska institutets lärarkollegium. Särskilt bör erinras om det inlägg, som gjordes av Svenska läkarsällskapet. Detta sällskap hade redan år 1908 tillsatt en kommitté för utredning av frågan om lämpliga åtgärders vidtagande för alkoholmissbrukets bekämpande. Denna utredning lämnades i ett under år 1912 från trycket utgivet arbete med titeln »Alkoholen och samhället. Betänkande angående de samhällsskadliga inflytanden bruket av rusdrycker medför jämte förslag till systematiska åtgärder för deras bekämpande i Sverige«. Uti detta arbete upptogs jämväl fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till behandling och anmärktes mot detta bl. a., att tvångsinterneringen alltför mycket behandlats såsom en för sig fristående fråga utan organiskt samband med andra åtgärder för nykterhetens befrämjande samt att tillräckligt beaktande icke skänkts åt behovet av att på ett effektivt sätt och utan tidspillan ingripa mot alkoholmissbrukare, som voro farliga för andras personliga säkerhet. I enlighet härmed antog

sällskapet också efter därstädes förda diskussioner om lagförslaget en resolution, gående ut på att interneringsspörsmålet borde göras till föremål för förnyad prövning i samband med frågan om andra systematiska åtgärders vidtagande till alkoholmissbrukets förekommande och bekämpande samt att, innan interneringsfrågan i dess helhet kunde vinna slutgiltig lösning, särskilda bestämmelser borde givas rörande omhändertagande av farliga alkoholister. De systematiska åtgärder, varpå här syftades, avsågo närmast tillsättande av en kommunal alkoholnämnd, under vilken skulle sortera en eller flera byråer, därav den ena skulle hava hand om individuella reaktivåtgärder mot alkoholmissbrukare och den andra uppsikten över alla förhållanden inom kommunen, som sammanhänge med försäljningen av brännvin, öl och vin.

Yttrande över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag avgavs sedermera även utav den s. k. nykterhetskommittén, vilken i huvudsak tillstyrkte förslaget, men förordade införandet av bestämmelser om rätt för kommun, som sådant önskade, att tillsätta en särskild nämnd med namn av nykterhetsnämnd, vilken skulle hava att vidtaga de föreslagna förebyggande åtgärderna och göra ansökan om internering.

Under tiden hade lagförslaget utgjort föremål för diskussion och uttalanden även på andra håll. Sålunda hade Svenska kriminalistföreningen behandlat detsamma både på kriminalkongressen år 1911 och vid årsmötet år 1912. Vidare hade ämnet behandlats av Allmänna svenska prästföreningen; och andra kristligt sociala mötet i Stockholm år 1912 hade — liksom dess föregångare, mötet för värnlösa och förkomnas vård 1908 — gjort ett uttalande i ämnet.

Sedan förslaget härefter bearbetats inom justitiedepartementet och därvid bl. a. nykterhetsnämndens nyssberörda hemställan upptagits, remitterades förslaget till lagrådet för granskning. På grund av lagrådets anmärkningar verkställdes en genomgående omarbetning av förslaget i departementet, varvid bl. a. nykterhetsnämndernas verksamhet när-

mare utformades och deras undersökningar lades till grundval för utredningen i interneringsmålet. Det omarbetade förslaget antogs sedan av riksdagen utan några väsentligare ändringar och utfärdades såsom lag den 30 juni 1913.

Den sålunda utfärdade lagen om behandling av alkoholister kom dock ej att träda i kraft förrän den 1 augusti 1916, när den statsanstalt, som härför krävdes, först under sommaren sistnämnda år hann bliva färdig. Likaledes utfärdades först under år 1916 en del av de författningar, som erfordrades för lagens ikraftträdande¹⁾.

Villkor för att ett förordnande om tvångsintagning i alkoholistanstalt skall kunna meddelas är enligt den nya lagen först och främst att den person, som det gäller, är hemfallen åt dryckenskap. Härutöver fordras emellertid, att vissa omständigheter föreligga, vilka ådagalägga, att personen ifråga är till fara eller allvarlig olägenhet för samhället. Sådana särskilda omständigheter äro: att alkoholisten är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller att han utsätter hustru eller barn, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård, eller att han ligger fattigvården eller sin familj till last.

De alkoholistanstalter, som komma i fråga för tvångsinternering, betecknas i lagen såsom allmänna anstalter för vård av alkoholister. Dessa kunna vara antingen upprättade av staten eller av Kungl. Maj:t godkända såsom allmänna. Sådan anstalt skall stå under ledning av en styrelse, vilken har att fullgöra vissa i lagen eller anstalternas reglementen föreskrivna uppgifter. Anstalternas reglementen fastställas av Kungl. Maj:t.

Handläggningen och avgörandet av mål om internering av alkoholister har ej överlämnats åt domstol utan lagts i händerna på Konungens befallningshavande. För att erhålla garantier för en tillfredsställande utredning

¹⁾ En fullständig redogörelse för lagstiftningen om alkoholistvård av O. Kinberg och J. Linders har utkommit på P. A. Norstedt & söners förlag, Stockholm 1916.

hos nämnda myndighet, som i regel ej anordnar muntliga förhör, har utbildats ett särskilt förfarande. I kommittéförslaget hade upptagits bestämmelser härom, som huvudsakligen formats efter reglerna för intagning å sinnessjukanstalt. Efter förslag av lagrådet, som utdömde de skriftliga attester, vilka enligt nyssnämnda anordning erfordrades, lades den huvudsakliga vikten på en föregående utredning genom den myndighet, som hade att göra ansökning hos Konungens befälningshavande om internering.

Enligt kommittéförslaget kunde det ankomma på olika kommunala myndigheter att göra ansökning om internering och vidtagna förebyggande åtgärder, men detta ändrades sedermera, och enligt lagen skall i varje kommun finnas en nykterhetsnämnd. Där ej särskild sådan nämnd tillsättes, utgöres nykterhetsnämnden av kommunens fattigvårdsstyrelse. För särskild nykterhetsnämnds tillsättande och organiserande gälla samma regler som beträffande fattigvårdsstyrelse, med den modifikation att ledamot av nykterhetsnämnden när som helst äger avsäga sig uppdraget. Nykterhetsnämnd kan i sin verksamhet påkalla biträde av andra kommunala myndigheter och av polismyndigheten. Lagen erinrar särskilt om att nykterhetsnämnderna i olika kommuner böra bistå varandra i de till deras handläggning hörande ärenden. Person, som kallats att inställa sig inför nykterhetsnämnden inom kommun, där han uppehåller sig, är skyldig att infinna sig samt kan vid utevaro dömas till böter eller vite och hämtas.

Innan nykterhetsnämnden får göra ansökning om tvångsinternering, skall den inhämta noggranna upplysningar om den person, vars internering ifrågasättes. Om ej utsikt uppenbarligen saknas att utan tvång återföra honom till ett nyktert och ordentligt liv, skall nämnden söka vidtaga härför lämpade åtgärder. Lagen anför följande exempel på sådana åtgärder beträffande alkoholisten: 1) förmå honom att ingå i nykterhetsförening, 2) bereda honom, för minskande av frestelserna till bruk av rusdrycker, anställ-

ning hos lämplig person eller ombyte av verksamhet eller vistelseort, 3) utverka hos försäljare av brännvin, vin eller öl, att sådana drycker ej utlämnas till honom, 4) förmå honom att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka vård å lämplig anstalt. Vid fullgörandet av dessa sina uppgifter kan nykterhetsnämnden, enligt vad i lagen uttryckligen framhålles, till sitt biträde utse ombud antingen bland sina egna ledamöter eller bland andra för uppgiften lämpade personer, föreningar eller stiftelser.

Det grundläggande dokumentet, när nykterhetsnämnden, efter det dylika åtgärder utan resultat försökts eller från början befunnits ändamålslösa, gör ansökning hos Konungens befallningshavande om tvångsinternering, är, såsom redan antytts, en fullständig redogörelse för de av nämnden i ärendet gjorda undersökningar och för de vidtagna åtgärderna. Till ledning för nämndens redogörelse har utfärdats särskilda anvisningar, upptagande följande huvudrubriker: identitet m. m.; barndom och uppväxttid; levnadslopp efter uppväxttiden; familjeförhållanden m. m.; kriminalitet; alkoholmissbrukets uppkomst och utveckling; föregående behandling för alkoholmissbruk; interneringsgrunder; nämndens åtgärder för personens ifråga återförande till ett nyktert och ordentligt liv; resultatet av nämndens åtgärder; samt skälen till nykterhetsnämndens uppfattning att personen ifråga icke utan tvång kan återföras till ett nyktert och ordentligt liv.

Förutom en sådan redogörelse skall vid nykterhetsnämndens ansökning också fogas prästbevis och läkarutlåtande, upprättade i enlighet med fastställda formulär eller anvisningar. L ä k a r u t l å t a n d e t, som avgives, efter det läkaren, om möjligt, tagit kännedom om nykterhetsnämndens redogörelse beträffande fallet ifråga, skall angiva tiden för undersökningen och de källor, ur vilka läkaren hämtat sina uppgifter om personen. Därefter innehåller formuläret frågor, genom vilkas besvarande skall konstateras alkoholmissbrukets varaktighet och intensitet, de begagnade dryc-

kernas art och kvantitet samt deras inverkan på den undersöktes sinnestillstånd och uppträdande. Vidare skall redogöras för hans allmänna hälsotillstånd och för särskilda sjukdomssymtom (från olika organ och från nervsystemet samt symtom av psykopatisk art); särskilt skall anmärkas tecken på smittsam sjukdom (sådan kan utgöra hinder för intagande på alkoholistanstalt) och sinnessjukdom (som bör föranleda intagande på sinnessjukanstalt). Slutligen skall läkaren söka angiva även andra omständigheter, som kunna vara av vikt för bedömande av den undersöktes tillstånd (såsom graden av insikt om alkoholens ödesdiga betydelse, önskan att bli befriad från alkoholvanorna o. d.), ävensom graden av hans arbetsförmåga, när alkoholmissbrukets inverkan upphört. Läkarutlåtandet skall för att kunna läggas till grund för en ansökning om internering undertecknas med en förklaring att läkaren på grund av de i utlåtandet angivna förhållandena anser den undersökte vara hemfallen åt dryckenskap och med hänsyn därtill i behov av behandling å alkoholistanstalt. — Uti kommittéförslaget hade förutsetts, att utlåtandet för att godkännas skulle vara utfärdat av tjänsteläkare, men detta ansågs olämpligt, och nu stadgas allenast, att utlåtandet skall vara utfärdat av legitimerad läkare. Den undersökning, på vilken utlåtandet grundar sig, skall hava verkställts inom en månad före ansökningens ingivande. Prästbevis och läkarutlåtande äro obligatoriska och saknaden därav medför i regel att ansökningen ej upptages av Konungens befallningshavande.

P r o c e d u r e n hos Konungens befallningshavande är i regel skriftlig. Ansökningshandlingarna liksom senare inkomna handlingar delgivas genom Konungens befallningshavandes försorg med föreläggande för den sökta och hans eventuelle målsman att inom viss kort tid skriftligen förklara sig. Part kan begära förhör vid domstol och framställning härom skall av Konungens befallningshavande bifallas, därest förhöret icke uppenbarligen är onödigt.

Bifalles ansökningen om internering, förordnar Konun-

gens befallningshavande, att den sökte må intagas i allmän anstalt för vård av alkoholister. Någon viss anstalt skall ej bestämmas i förordnandet. När skäl därtill föreligger, kan förordnas, att beslutet får gå i verkställighet, utan hinder därav att det ej äger laga kraft. Verkställigheten är ej ovillkorlig utan beror närmast på sökanden och hans möjlighet att bereda plats å anstalt. Vägrar den, vilken beslutet gäller, att ingå å anstalt, varest plats beretts, äger Konungens befallningshavande att lämna handräckning för beslutets verkställande.

Alkoholistsens farlighet för annans personliga säkerhet eller eget liv föranleder i flera avseenden till en snabbare och mera formlös behandling av interneringsärendet. I sådant fall upptager Konungens befallningshavande ansökning om internering, även om prästbevis och läkarutlåtande skulle saknas. Ansökningsrätten har då ej kunnat förbehållas nykterhetsnämnden ensam, utan jämväl uppdragits åt vederbörande polismyndighet, som har att i sin ansökan till Konungens befallningshavande meddela de om alkoholisten inhämtade upplysningar samt därvid foga prästbevis och läkarutlåtande, om dessa båda handlingars anskaffande utan våda kan avvaktas. Men ej nog härmed; är faran så överhängande att åtgärd, som ankommer på Konungens befallningshavande, ej utan våda kan avvaktas, har polismyndigheten att vidtaga erforderlig åtgärd för farans avvärjande. Har i sådant fall ansökning om internering ej redan gjorts, skall dylik ofördröjligen insändas. Då alkoholisten är farlig, kan Konungens befallningshavande utan hinder av återkallelse från sökandens sida fortsätta med handläggning av gjord ansökning samt äger befogenhet att utan parts begäran förordna om vittnesförhör. Konungens befallningshavande äger vidare, när skäl därtill föreligga, gå i författning om att farlig alkoholist, i avbidan på slutligt beslut, tillsvidare intages å allmän alkoholistanstalt eller, om plats å dylik ej omedelbart kan beredas, föranstalta om hans omhändertagande och vårdande under tiden på annat lämpligt

sätt (interimistisk internering, 10 §). Då slutligt beslut meddelas om farlig alkoholist, har Konungens befallningshavande att utan särskild framställning från sökanden föranstalta om alkoholists intagande å alkoholistanstalt eller, om plats å dylik ej omedelbart kan beredas, och skäl därtill finnas, draga försorg om hans omhändertagande och vårdande under tiden på annat lämpligt sätt, vilken senare vård dock ej får fortgå längre än 3 månader.

Verkställighet av beslut om intagning å anstalt skall sökas inom 3 månader efter det slutligt beslut om internering vunnit laga kraft; eljest förfaller beslutet. Detsamma gäller, om ej verkställighet ägt rum inom 6 månader från det beslutet vunnit laga kraft.

Uti kommittéförslaget förutsattes, att alkoholists målsman och vissa nära anhöriga till honom skulle kunna göra ansökan hos Konungens befallningshavande om internering. Denna rätt har i lagen väsentligt inskränkts, i det sådan enskild i första rummet skall hänvända sig till nykterhetsnämnd för att få denna att göra ansökning; först om nämnden avslagit framställningen eller ej inom 2 månader vidtagit den äskade åtgärden, kan den enskilde själv vända sig till nämnda myndighet. Och även denna ansökning, med vilken ej får dröjas utöver 12 månader efter framställningen till nämnden, skall inlämnas till nämnden, som har att ofördröjligen insända den till Konungens befallningshavande jämte eget utlåtande och redogörelse för nämndens åtgöranden rörande fallet i fråga. Konungens befallningshavande kan i detta fall förelägga nykterhetsnämnden att vidtaga de förberedande åtgärder, varom ovan talats, samt att inom viss tid inkomma med redogörelse för dessa åtgärder och därigenom vunna resultat.

Om själva behandlingen på alkoholistanstalterna innehåller lagen allenast, att de där intagna äro skyldiga att fullgöra de arbeten, som ur synpunkten av en ändamålsenlig vård kunna åläggas dem. Närmare regler återfinnas i det för statens vårdanstalt för alkoholister vid Venn-

garn utfärdade reglementet. Här framhålles, att syftet med vården är, att de intagna skola genom arbete och moralisk påverkan sättas i stånd att återgå till ett nyktert och ordentligt liv. De intagna, vilka, så snart lämpligen kan ske efter intagandet, skola undersökas av anstaltens läkare, fördelas av föreståndaren på sätt, som med hänsyn till deras behandling och ordningen inom anstalten synes lämpligt. De hava att ställa sig till noggrann efterrättelse ej blott anstaltens ordningsregler och andra för dem gällande bestämmelser utan även anstaltspersonalens föreskrifter och tillsägelser. I fråga om de intagnas sysselsättning gäller, att de äro pliktiga att utföra de arbeten, som föreläggas dem; de böra emellertid sysselsättas på ett sätt, som är ägnat att giva dem förmåga att efter utskrivningen genom arbete förvärva sitt uppehälle, varvid behörig hänsyn skall tagas till deras hälsotillstånd och arbetsförmåga. De intagna kunna erhålla ersättning för sitt arbete efter grunder, som bestämmas av anstaltens styrelse. För innehav av penningar och värdeföremål samt för brevväxling och mottagande av försändelser lämnas i reglementet särskilda föreskrifter. De intagna få ej mottaga besök utan föreståndarens tillstånd. Rörande deras frihet att vistas utom anstaltens område äger anstaltsstyrelsen att meddela närmare föreskrifter.

Då intagen bryter mot givna föreskrifter eller mot god ordning eller anständighet eller uppför sig klandervärt, äger föreståndaren göra honom lämpliga föreställningar samt vidtaga inskränkningar i de förmåner eller friheter, varav han kan vara i åtnjutande. Är förseelsen av svårare beskaffenhet eller upprepas den, kan föreståndaren bestämma om isolering under högst 7 dagar. Erfordras isolering under längre tid, beslutar styrelsen därom.

Överflyttning kan äga rum: a) från erkänd alkoholistanstalt till statsanstalt, då den intagne prövas icke kunna behållas å den förra anstalten utan att äventyra sin eller andra där intagnas ändamålsenliga vård eller anstaltens behöriga skötsel; b) från statsanstalt till erkänd anstalt, i

det fall att den intagne prövas icke tarva vård å statsanstalt utan kunna lämpligen vårdas å erkänd anstalt och sistnämnda anstalts reglemente det medgiver; c) från en allmän anstalt till annan dylik, då sådan åtgärd prövas önskvärd med hänsyn till alkoholistvården och styrelserna för de båda anstalterna samtycka därtill.

Anstalterna stå under uppsikt av socialstyrelsen. Hos denna myndighet föras anteckningar över antalet vårdplatser å anstalterna samt om villkor för intagande och vård därå ävensom över verkställda intagningar och utskrivningar. Härifrån kan alltså vid varje tid erhållas upplysningar om lediga platser. Socialstyrelsen bestämmer om överflyttningar mellan anstalterna. Hos socialstyrelsen finnes anställd särskild sakkunnig för ärenden rörande alkoholistvård.

För vård å allmän alkoholistanstalt skall viss avgift erläggas och för denna avgift liksom för annan vårdkostnad svarar gent emot anstalten den, på vars ansökning intagandet ägt rum. Kostnad för vård av farlig alkoholist, som intagits på grund av Konungens befälningshavandes interimistiska beslut, stannar å statsverket. Har statsverket eljest förskjutit eller bestrift vårdkostnad för farlig alkoholist, erhålles gottgörelse därför av den vårdades hemortskommun. I sista hand är den vårdade skyldig att betala kostnaden.

Konungens befälningshavandes förordnande skall ej innehålla föreskrift om tiden för interneringen. Lagen föreskriver emellertid en maximitid av ett år för kvarhållandet, dock att den, som före förordnandets meddelande vårdats å allmän alkoholistanstalt minst sex månader, må kvarhållas under en tid av två år. Utskrivning skall likväl ske tidigare än vid de sålunda stadgade maximitiderna, därest skäl föreligga till antagande, att den vårdade efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv. Vid beräkning av maximitiden lages också hänsyn till den tid, då interneringen ägt rum på grund av interimistiskt beslut. I de fall då Konungens befälningshavande föranstaltat om vård annorstädes än å allmän alkoholistanstalt (se ovan),

medräknas tiden för dylik vård i de nämnda maximitiderna. Likaledes tages i betraktande tid för vård å allmän alkoholistanstalt, då alkoholist, efter det Konungens befallningshavande meddelat förordnande om internering, frivilligt ingått å sådan anstalt och verkställighet påkallas, medan han sålunda är intagen därstädes.

Vederbörande anstalts styrelse förordnar om utskrivning. Uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården (socialstyrelsen) kan ock förordna om utskrivning, och detta jämväl för det fall att anstaltsstyrelsen avslagit framställning om sådan.

Utskrivningen från alkoholistanstalt är för första tiden allenast villkorlig. Den utskrivne är nämligen pliktig att under tid, som vid utskrivningen angivits, dock högst 6 månader, vistas inom viss vid utskrivningen eller därefter bestämd kommun samt att underkasta sig den tillsyn och de övriga villkor, som blivit vid utskrivningen eller därefter bestämda. Genom en särskild kungl. kungörelse (av den 17 juni 1916) har förklarats, att den, som förordnar om utskrivningen, utöver bestämmelse om kommun, vari den utskrivne är pliktig att vistas, må kunna föreskriva följande villkor och bestämmelser att av den utskrivne iakttagas:

»1) att han iakttagit fullständig avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker ävensom, där så finnes lämpligt, ingår såsom medlem i nykterhetsförening,

2) att han icke besöker lokaler, där alkoholhaltiga drycker utskänkas eller utminuteras,

3) att han i den ordning, som kan vara bestämd, lämnar underrättelse om sin bostad och sysselsättning till anstalten eller nykterhetsnämnd eller ombud för anstalten eller sådan nämnd,

4) att han begagnar sig av honom anvisad bostad eller antager arbete eller anställning, som beretts honom,

5) att han underkastar sig övervakning genom ombud för anstalten, nykterhetsnämnd, förening eller rådfrågningsbyrå för alkoholistvård eller annan liknande institution,

6) att han icke utan tillstånd av sådan övervakare, som i 5) omförmäles, flyttar från honom anvisad bostad eller lämnar arbete eller anställning, som beretts honom,

7) att han undviker sådant umgänge, varigenom han utsättes för fara att återfalla till dryckenskap, samt

8) att han bemyndigar annan att uppbära honom tillkommande arbetsförtjänst eller andra penningmedel eller underkastar sig andra inskränkningar i fråga om förfogandet däröver.«

Enligt vad nämnda kungörelse vidare innehåller, skola de föreskrivna villkoren skriftligen meddelas den utskrivne och kunna under den tid, som för deras iakttagande blivit förelagd, efter omständigheterna ändras, varjämte den närmare anpassningen med hänsyn till förhandenvarande förhållanden av föreskrivet villkor, där så finnes lämpligt, kan överlämnas åt vederbörande nykterhetsnämnd.

Iakttagas de föreskrivna villkoren, bliver utskrivningen efter den bestämda tidens utgång definitiv. Fullgöras de däremot icke, kan Konungens befallningshavande på ansökning förordna om den utskrivnes återintagande å alkoholanstalt. Ansökning härom kan göras av nykterhetsnämnden i den kommun, där den utskrivne vistas, eller, om han visat sig farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv, jämväl av vederbörande polismyndighet. Några regler för förfarandet hos Konungens befallningshavande gives i detta fall ej, utan denna myndighet har tydligen att förfara efter omständigheterna i varje föreliggande fall. Om delgivning och verkställighet av förordnande om återintagning gäller i tillämpliga delar vad som stadgas om det ursprungliga förordnandet.

För den sålunda återintagnes kvarhållande å anstalten och utskrivande därifrån gälla särskilda bestämmelser. Maximtiden för hans kvarhållande är 6 månader, men ett år om han på grund av det ursprungliga förordnandet varit skyldig att stanna den längre tiden av 2 år. Vid hans förnyade utskrivning får ej fästas villkor. För att han vid ut-

skrivningen ej skall vara utan tillsyn och hjälp, har stadgats, att anstaltens styrelse skall i god tid före utskrivningen där- om underrätta nykterhetsnämnden i den kommun, dit den utskrivne begiver sig, samt den person eller myndighet, på vars framställning han intagits å anstalten.

Avviker någon från allmän alkoholistanstalt, meddelar polismyndighet handräckning för hans hämtande. Tid, un- der vilken den som avvikit varit borta, medtages ej vid beräkning av maximitiden för kvarhållandet. Kostnad för handräckning för inställande vid eller hämtande till al- koholistanstalt bekostas i regel av statsverket.

Förutom stadgande om en tvångsinternering innehåller lagen om behandling av alkoholister (26 §) även föreskrifter rörande tvång, som kan utövas mot alkoholist, vilken under vissa förutsättningar frivilligt ingått å allmän alkoholist- anstalt. Har sådant ingående ägt rum på grund av egen- händigt underskriven, av prästbetyg och läkarutlåtande åtföljd ansökning, i vilken sökanden förbundit sig att stanna å anstalten under viss tid, må han kvarhållas därstädes un- der denna tid, dock ej längre än ett år från inträdet. Läkar- utlåtandet skall även i detta fall vara avfattat enligt de ovan- nämnda anvisningarna, dock godkännes ej utlåtande, som utfärdats av läkare vid den anstalt, där inträde sökes. Den, som sålunda sökt inträde å allmän alkoholistanstalt, är lik- ställd med den tvångsinternerade i fråga om arbetskyldig- het och kan liksom denne återhämtas, om han avviker från anstalten. Beträffande utskrivning gäller även här, att sådan skall äga rum, då skäl föreligga till antagande, att den in- tagne efter utskrivningen skall föra ett nyktert och ordentligt liv. Däremot få reglerna om villkorlig utskrivning ej til- lämpas här. Ej heller kan överflyttning till annan anstalt beslutas, men dåligt uppförande kan föranleda utskrivning.

Ä n d r i n g i Konungens befallningshavandes beslut sö- kes hos Kungl. Maj:t, men besvären inlämnas till befallnings- havanden, som insänder dem tillika med eventuellt infordrad förklaring och eget utlåtande. Besvären avgöras i regerings-

rätten. Över uppsiktsmyndighetens (socialstyrelsens) beslut sökes likaledes ändring hos Kungl. Maj:t. Någon klagan över anstaltsstyrelsens beslut förekommer ej enligt lagen, utan har prövning av dess beslut tänkts skola äga rum genom anmälan hos uppsiktsmyndigheten. Uti reglementet för statsanstalten har intagits uttrycklig föreskrift att sådan anmälan kan göras, och där återfinnes också ett stadgande om att skrivelser från de intagna till uppsiktsmyndigheten, som innehålla klagomål rörande behandlingen vid anstalten, ej må kvarhållas utan skyndsamt skola befordras vidare.

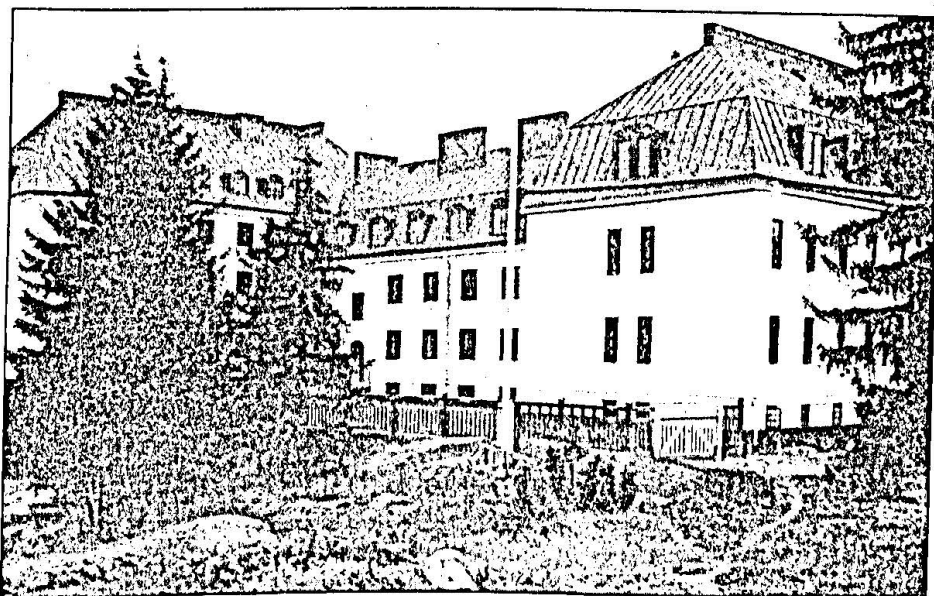
Lagen om behandling av alkoholister innehåller slutligen bestämmelser om s t r a f f för den, som åt person, vilken honom veterligen är intagen å allmän alkoholistanstalt, lämnar brännvin, vin eller öl, eller eljest hjälper sådan person att åtkomma dylika drycker. Straffet är böter fr. o. m. 5 t. o. m. 100 kronor. Innefattar gärningen tillika förbrytelse mot förordningen angående försäljning av brännvin, eller förordningen angående försäljning av vin och öl, tillämpas 4 kap. 2 § strafflagen. Begås sådan förseelse av någon tillhörande anstaltens styrelse eller personal, medför förseelsen tydligen ansvar även enligt 25 kap. strafflagen. För att klargöra att även personalen vid andra allmänna alkoholistanstalter än statens äro underkastade tjänstemannaansvar, är avsett att uti reglemente för erkända anstalter intaga en uttrycklig bestämmelse att befattningshavare vid sådan anstalt för fel och försummelser i tjänsten är underkastad ansvar enligt sistnämnda kapitel.

De a l l m ä n n a a n s t a l t e r för vård av alkoholister, som avses i lagen, kunna såsom nämnt vara antingen statens eller av Konungen såsom allmänna erkända.

S t a t s a n s t a l t e n — för närvarande finnes blott en för män — är förlagd till Venngarns kungsgård i Stockholms län ($\frac{1}{2}$ mil norr om Sigtuna), vilken egendom helt upplåtits till anstaltens disposition. Egendomen innehåller omkring 950 hektar, därav omkring 350 hektar åker och 87 hektar äng; härav är emellertid en del utarrenderat, så att under kungs-

gården för närvarande brukas omkring 250 hektar åker och 75 hektar äng. Till anstaltens anordnande har av riksdagen anslagits inalles 422,200 kr., varav 80,000 kr. för anstaltens och egendomens förseende med inre och yttre inventarier.

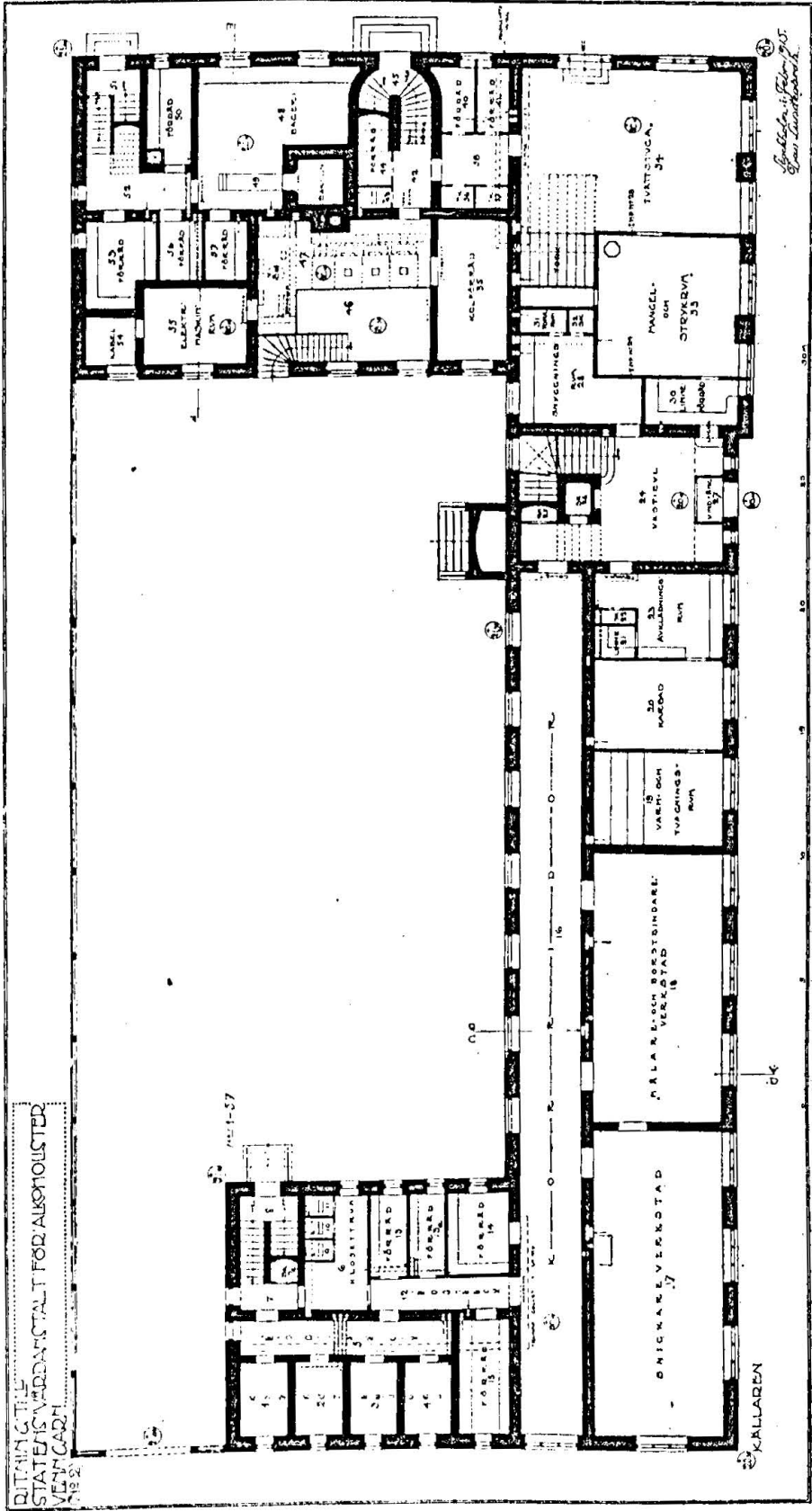
Kungsgårdens corps de logis — slottet, en byggnad av stort historiskt intresse — användes delvis till bostäder för anstaltens föreståndare och assistent samt till kontorslokaler. För de internerade är uppförd en särskild nybyggnad.

Statens vårdanstalt för alkoholister vid Venngarn. Nybyggnaden.

Byggnaden är avsedd för 104 intagna. Den närmare anordningen i källarvåning och bottenvåning visas i bifogade planritningar. Källarvåningen innehåller ångpanne- och maskinrum, bageri, tvätt, badrum, snyggningsrum, verkstadslokaler (för snickeri, måleri och mekaniskt arbete), förrådsrum och 4 isoleringsrum. I bottenvåningen finnas, utom rum för vårdare, 5 sovrum med 3 bäddar var, 2 med 5 bäddar var och 5 ensamrum, alltså 30 platser för intagna; korridoren utgör på samma gång dagrum för denna avdelning; här finnes vidare den gemensamma matsalen och i flygelbyggnaden intill matsalen serveringsrum, kök och förråd m. m. Våningen

RITNINGEN
STATISKA VERKSTÄLLET FÖR ALKOHOLIST
VEVSTADEN
1882

L. Sjöström
1882

1 tr. upp är i fråga om sovrummen anordnad som bottenvåningen med 30 platser. Ovanför matsalen har hufvudern sin bostad och i flygeln finnas bostäder för personalen. I våningen 2 tr. upp finnas en avdelning om 30 platser, fördelade på ungefär samma sätt som i de båda underliggande våningarna, samt en avdelning för 14 personer, förlagd över hufvuderns bostad vid en särskild korridor; i flygelbyggnaden finnes här utom personalbostäder en större sal, egentligen avsedd för skrädveri och skomakeriarbeten, men hittills använd till predikosal. — En mindre byggnad ett stycke från nybyggnaden är inredd till sjukstuga. — Personalbostäder finnas utom i nybyggnaden och slottet i en del särskilda byggnader.

Enligt anstaltens reglemente skola vid anstalten vara anställda en föreståndare, en assistent och räkenskapsförare, en hufvud, en befallningsman, en maskinist, en hushållerska samt det antal vårdare, som finnes angivet i anstaltens stat (enligt staten för närvarande 8 stycken). Utöver nämnda i staten uppförda befattningshavare anställas läkare och en predikant samt erforderligt antal biträden för hushållet och jordbruket. Har föreståndaren därför erforderlig kompetens, kan han tillika få uppehålla läkarens eller predikantens befattning. Styrelsen äger att för bestridande av läkarvården i visst avseende anlita särskild läkare. Till anstaltens förste föreståndare har av Kungl. Maj:t förordnats pastorn vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö Eric Wijkmark, som tillika uppehåller predikantbefattningen. Läkarvården ombesörjes av en i närheten boende läkare, med vilken särskild överenskommelse träffats. Den psykiatriska delen av läkarvården har tillsvidare uppdragits åt överinspektören för sinnessjukvården, docenten A. Petrén i Stockholm.

Rörande de personer, som mottagas å anstalten vid Venngarn stadgas i § 22 av det för anstalten fastställda reglementet:

»Mom. 1. Å anstalten skall, i mån av utrymme, mottages sådan manlig, åt dryckenskap hemfallen person, om

vilkens intagande å allmän anstalt för vård av alkoholister meddelats förordnande enligt lagen om behandling av alkoholister, under förutsättning tillika,

att socialstyrelsen enligt 17 § i nämnda lag förordnat om personens överflyttning till anstalten eller

att personen i fråga med hänsyn till hans föregående förhållande, såsom dåligt uppförande under tidigare vistelse å vårdanstalt, begångna svårare brott eller dylikt, ej lämpligen kan vårdas å erkänd anstalt.

Mom. 2. Finnes plats ledig, må å anstalten mottagas även annan manlig, åt dryckenskap hemfallen person, därest förordnande om hans intagande å allmän anstalt meddelats eller

Kungl. Maj:ts befallningshavande i fall, som avses i 10 § av lagen om behandling av alkoholister, gjort framställning om hans intagande tills vidare eller ock

vederbörande sökt inträde enligt 26 § i nämnda lag.«

Ehuru anstalten öppnades den 2 augusti 1916 dröjde det två månader, innan den första intagningen ägde rum. Obekantskapen med den nya lagen spelade naturligen härvid in, men å andra sidan var det ju att vänta, att nykterhetsnämnderna, vilka först den 1 augusti kunde konstitueras, skulle behöva någon tid för undersökningar och föregående åtgärder, innan de voro beredda att göra ansökningar om internering. Från och med ingången av oktober månad ha varje vecka intagningar ägt rum av en eller flera alkoholister. Vid 1916 års slut uppgick antalet intagna till 28.

Då erkännande åt enskilda anstalter meddelats först i slutet av december 1916, har i intet fall förekommit överflyttning till statsanstalten, utan alla hava inkommit direkt enligt 2 mom. i § 22 av reglementet. Av de intagna hava 4 frivilligt sökt inträde och förbundet sig att stanna under ett år (26 § i lagen). Rörande de 24, som intagits enligt Konungens befallningshavandes förordnande, hade 4 först internerats interimistiskt. Ansökan om internering har i de flesta fallen gjorts av nykterhetsnämnd, i 2 fall av polismyndig-

het. Ej mindre än 22 av de intagna hava kommit från Stockholm; från Göteborg hava intagits 2 samt från andra städer 4 stycken, varemot tills dato ingen kommit från landskommun. Den äldste av de intagna är född 1863, den yngste 1895. De intagna representera många olika yrken. De flesta intagna hava varit fullt arbetsföra; endast 3 å 4 äro att hänföra till kategorien mindre arbetsföra. Avgiften å statsanstalten för de intagna utgör en krona om dagen, varjämte en särskild ersättning av 30 öre om dagen debiteras såsom slitningsersättning för av anstalten anskaffad utrustning.

I vad mån anstalten å Venngarn erbjuder möjlighet att disciplinärt behandla de svåraste bland de tvångsinternerade är ännu en öppen fråga. Det har varit föreslaget att antingen i lagen medgiva en överflyttning av sådana personer från alkoholistanstalt till tvångsarbetsanstalt eller ock anordna en särskild avdelning, vilket skulle kunna tänkas äga rum antingen i samband med statens alkoholistanstalt eller tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö¹⁾.

Såsom framgår av reglementet för statsanstalten, är den närmast avsedd för dem, som överflyttas från erkända anstalter eller med hänsyn till föregående förhållanden ej lämpligen kunna vårdas å erkänd anstalt. Man hade tänkt sig, att det övervägande antalet internerade skulle intagas å sistnämnda slag av anstalter, vilka för sin verksamhet skulle erhåla statsbidrag²⁾. Hittills har sådant emellertid ej kunnat ske, då ingen anstalt erhållit erkännande förrän i slutet av december 1916. De anstalter, som numera erkänts, äro Norrköpings arbetskoloniförenings anstalt för män vid Vintersbo, Föreningen Floda koloniers tre alkoholistanstalter

¹⁾ Vid 1917års riksdag har motion väckts om ordnande av denna fråga genom att inrätta en anstalt för internering av oförbätterliga alkoholister.

²⁾ Statsbidrag till erkänd alkoholistanstalt utgår med högst 1 kr. 50 öre för dag och person; för person som ingått enligt § 26 av lagen utgör statsbidraget högst 1 kr. 25. Icke erkänd anstalt erhåller bidrag efter 1 kr. per dag och person.

för män i Vemdalen, Hästveda och Salbohed (med tillhoppa 77 platser för tvångs- och frivilligt internerade) samt kvinnliga alkoholistanstalten Gunnarskog. Ansökning om erkännande föreligger för några andra anstalter, bland dem för Stockholms stads alkoholisthem Eolshäll.

Rörande nykterhetsnämndernas verksamhet stå hittills endast några spridda uppgifter till buds. Vad beträffar Stockholms stads nykterhetsnämnd framgår redan av antalet internerade från huvudstaden, att denna nämnd kommit i full gång med sin verksamhet. Antalet hos nämnden anmälda utgjorde under år 1916 omkring 150. De flesta anmälningarna hava gjorts från fattigvårds- och hälsovårdsmyndigheterna, vilka genom sin verksamhet mest komma i beröring med alkoholisterna. De nykterhetsnämnden åliggande undersökningarna hava i regel verkställts genom föreningen Skyddsvärnet.

Om den nya lagstiftningens verkningar är det givetvis alltför tidigt att yttra sig. Att lagstiftningen på området ej kan anses slutgiltig, framhölls redan under förarbetena. Den betecknades nämligen såsom en övergångslagstiftning, om vilken man kunde hysa delade meningar, men som vore berättigad med hänsyn till frågans stora sociala betydelse och den långa tidsutdräkt, som skulle förorsakas, därest angränsande lagstiftningsområden (strafflagstiftningen, föreskrifterna om lösdrivares behandling, fattigvården och förmynderskapslagstiftningen) först skulle genomarbetas. Genom den behandling, som måst givas åt spörsmålet, har emellertid den fördel vunnits, att lagstiftningen blivit mera enhetlig och att interneringsåtgärden, som från början ställts i förgrunden, kompletterats med förebyggande och efterföljande åtgärder. Man har härigenom fått till stånd ej endast en interneringslag utan en lagstiftning om alkoholistvård.